



1 สงครามยาเสพติด ชัยชนะที่มาพร้อมคำถาม

การระบาดของยาเสพติดในสังคมไทยเป็นปัญหาสุขภาพสังคมที่มีผลกระทบต่อทั้งระบบสังคมโดยรวมและต่อสุขภาพของตัวบุคคล ครอบครัว และชุมชน นโยบายปราบปรามยาเสพติดจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกรัฐบาลได้พยายามดำเนินการมามากกว่าสามทศวรรษ

ปรากฏว่ามีเพียงไม่สามารถแก้ไขได้ แต่ปริณทลของการระบาดในเชิงพื้นที่กลับขยายกว้างขวางขึ้น มีจำนวนผู้เสพสารเสพติดเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะการแพร่ลงไปถึงระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา



ด ผลของการสำรวจการใช้ยาเสพติดจำนวน 9 ชนิดของสถาบันวิชาการร่วมกัน 8 แห่ง ระหว่างเดือนมีนาคม-สิงหาคม 2544 ใน 40 จังหวัด ในกลุ่มประชากรอายุ 12-65 ปี รวมจำนวน 39,000 คน สามารถนำมาคาดประมาณจำนวนผู้ที่เคยใช้สารเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่งต่อไปนี้ กัญชา กระต้อม ผีนเฮโรอีน สารระเหย ยาบ้า ยาอี ยาเค และโคเคน พบว่ามีสูงมากถึง 7.31 ล้านคน หรือร้อยละ 16 ของประชากรที่มีอายุ 12-65 ปี โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งหรือ 4.17 ล้านคนอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ถ้าพิจารณาเฉพาะผู้ที่เคยใช้ยาเสพติดในช่วง 1 ปีก่อนการสำรวจ พบว่ามีจำนวน 1.94 ล้านคน หรือร้อยละ 4.3 ของประชากรที่ทำการสำรวจ แยกได้เป็นผู้เสพยาบ้ามากที่สุด 1.09 ล้านคน หรือเท่ากับร้อยละ 56 รองลงมาคือกัญชาร้อยละ 34 และสารเสพติดต่อไปนีตามลำดับคือ กระต้อม สารระเหย ยาอี/ยาเลิฟ ผีน เฮโรอีน ยาเค และโคเคน

ชัดเจนว่าแม้สารเสพติดจะมีหลายประเภท แต่ที่แพร่ระบาดมากที่สุดและเป็นปัญหามากที่สุดของบ้านเราในปัจจุบันคือ ยาบ้า ที่มีหลักฐานแน่ชัดว่าแหล่งผลิตใหญ่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้านของเรา เพราะสามารถผลิตได้ง่ายไม่ซับซ้อน และใช้ต้นทุนน้อย

การแปรนโยบาย

ปราบปรามยาเสพติด

สู่ระดับปฏิบัติการสงคราม

รัฐบาลชุดปัจจุบันได้ประกาศตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2544 ทันทีที่เข้าบริหารประเทศว่าจะปราบปรามยาเสพติดให้ลดน้อยลงให้ได้ โดยในช่วง 2 ปีแรกแม้มีการจับกุมผู้ผลิตและผู้ค้าเป็นระยะๆ แต่ก็ไม่เห็นผลชัดเจน ในปี 2546 รัฐบาลจึงประกาศยุทธการทำสงครามขั้นแตกหักกับยาเสพติด โดยกำหนดแผนการปราบปรามเป็น 3 ขั้นตอนคือ

- **ระยะที่ 1** ยึดพื้นที่แยกสลายทำลายวงจรยาเสพติด (1 กุมภาพันธ์-30 เมษายน 2546)
- **ระยะที่ 2** พันฟู ดูแล พัฒนา สร้างความเข้มแข็งของพลังแผ่นดินและชุมชน (1 พฤษภาคม 2546-2 ธันวาคม 2546)
- **ระยะที่ 3** ดำรงความเข้มแข็งของพลังแผ่นดินและชุมชนอย่างยั่งยืน (3 ธันวาคม-30 กันยายน 2547)

ตารางปฏิบัติการส่วนมีเงื่อนไขเวลาบีบบังคับ ขับเคลื่อนงานผ่านศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่ทั้งหน่วยงานหลักและศูนย์กลางทำหน้าที่ผลักดันนโยบาย หวังลบภาพจุดอ่อนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน

อดีต เพราะขาดเอกภาพความเป็นหนึ่งเดียวในการทำงาน

“บัญชีดำ” เป็นกลยุทธ์สำคัญในการทำงานเชิงรุกของรัฐบาล ทุกจังหวัดจะต้องจัดทำรายชื่อผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดทุกพื้นที่ เพื่อส่งไปที่ศูนย์อำนวยการฯ มีผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บังคับการตำรวจจังหวัดวางแผนร่วมกันกวาดล้าง

ปฏิบัติการโดยรวมเห็นผลคืบหน้าทุกวันอย่างน่าพอใจ เพียงแค่เดือนแรกก็ได้ยึดตัวเลขจับกุมเอาผิดกับผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้เสพ ติดตามยึดทรัพย์ผู้ค้าเพิ่มสูงลิ่ว โดยเฉพาะการสาวถึงผู้ค้ารายใหญ่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบุกทลายยึดทรัพย์ของพ่อค้ารายใหญ่ทางภาคเหนือ และการบุกเข้าจับกุมนายสยาม ทรัพย์-วรสิทธิ์ หรือสุภาพ สีแดง เจ้าของฉายา “ภาพ 70 ไร่” แหล่งค้ายาเสพติดรายใหญ่ในพื้นที่ชุมชนคลองเตย เป็นสิ่งที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก

รัฐบาลรายงานว่าผู้ค้ารายย่อยและผู้ติดยาเสพติดเป็นจำนวนมากกลับตัวกลับใจมารายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่และร่วมมือปราบปรามแจ้งเบาะแสการค้ายาเสพติด

สังคมต่างแซ่ซ้อง ดมมือขานรับนโยบายเกรียวกราว เพราะเหลืออดเหลือทน เมื่อเยาวชน หรือ “คลังสมองของชาติ” ในอนาคตกำลังถูกกระบวนการค้ายาเสพติดซอมไชทำลายแรงสนับสนุนจากฝ่ายผู้ปกครองมีจำนวนมากมาย ไม่ใส่ใจกับตัวเลข “ฆ่าตัดตอน” รายวัน

แต่นับวันจำนวนคดี “ฆ่าตัดตอน” ก็เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ เฉพาะช่วง 3 เดือนแรกระหว่างกุมภาพันธ์-เมษายน 2546 เกิดกรณีการฆ่ากันตายสูงถึง 2,405 คดี มีผู้ถูกฆ่าตายรวม 2,624 คน (ดูตารางหน้า 40) น่าสังเกตว่า ยอดจำนวนผู้เสียชีวิตลดลงจากเดือนแรกของการปราบปรามคือ 1,389 เหลือ

เพียง 572 คนในเดือนสุดท้าย

ทุกสิ่งย่อมแสดงผลได้สองด้านเสมอ ภายใต้เงื่อนไขเวลา ความไม่พร้อม และความต้องการสนองนโยบายรัฐบาล ส่งผลกระทบตามมาอย่างคาดไม่ถึง

เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน. บางชั้น สาดกระสุนยิงเข้าใส่ น้องฟลุค หรือ ด.ช. จักรพันธ์ ศรีสะอาด วัย 9 ขวบ ลงไปนอนจมกองเลือดเสียชีวิต ระหว่างไล่ล่าล่อซื้อยาบ้าจากมารดาของน้องฟลุค

ภาพของนายสุวิทย์ ไบสน์ ผู้ช่วยช่างภาพสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 นำตานองหน้าทำให้ กัมมราบอ่อนวอนขอความเป็นธรรมต่อหน้านายกรัฐมนตรี เมื่อพ่อเลี้ยง-มารดาของเขาถูกยิงเสียชีวิต หลังมารดานำพ่อเลี้ยงเข้ารายงานตัว ตามคำเชิญชวนให้ผู้มีประวัติเกี่ยวพันกับยาเสพติดรายงานตัวเข้าค่าย

ต้องเพิ่มความเอาใจใส่ต่อผู้ติดยาเสพติด มีกระบวนการป้องกันกลุ่มเสี่ยง มีทางออกสำหรับผู้ติดยาอย่างรุนแรง และต้องระมัดระวัง มีให้การดำเนินการปราบปราม ล่วงละเมิดระบบยุติธรรม เพื่อให้ผู้ต้องสงสัยได้มีโอกาสพิสูจน์ตนเองและป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องเสียชีวิต

อบรมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ พันจากร้วโรงพัก สภ.ต.นาเฉลียง อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์ เพียง 5 กิโลเมตร ทั้งสองคนถูกคนร้ายยิงเสียชีวิต

เสียงครวญจากเหยื่อผู้บริสุทธิ์ ทำให้รณรงค์ชัชชนะถูกพลิกหาข้อเท็จจริง และทำให้หลายฝ่ายหันมาทบทวนมาตรการปราบปรามยาเสพติดให้มีผลกระทบต่อผู้บริสุทธิ์น้อยที่สุด

สงครามยาเสพติด ชัยชนะที่มาพร้อมคำถาม

การประกาศชัยชนะจากการทำสงครามยาเสพติดที่ดำเนินการมาตลอดระยะเวลา 10 เดือนของปี 2546 นับเป็นผลงานชิ้นโบว์แดงของรัฐบาลที่ประชาชนทั่วไปยอมรับและชื่นชม แต่ในความสำเร็จก็มีเสียงสะท้อนในเรื่องการใช้อำนาจรัฐและกระบวนการยุติธรรมที่ถูกตั้งคำถามจากฝ่ายนักสิทธิมนุษยชน วิธีการของรัฐสื่อให้คนต้องเลือกข้างระหว่างชาวกับด่า ความดีกับความชั่วอย่างชัดเจน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนระดับโลก จัดทำรายงานนำเสนอต่อสาธารณชน สรุปตรงกันว่า ปฏิบัติการหลายเหตุการณ์ที่รัฐดำเนินการ อาจเข้าข่ายละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะการสั่งการและมอบนโยบายของรัฐบาลมีลักษณะชี้แนะและกดดันให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ

ในรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่เสนอต่อรัฐบาลระบุว่า การขึ้นบัญชีรายชื่อผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดใช้ระยะเวลาอันสั้น ไม่ได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองอย่างถี่ถ้วนทำให้เกิดการกลั่นแกล้งกันในการเสนอรายชื่อ ก่อให้เกิดปัญหาผู้ไม่เกี่ยวข้องต้องถูกขึ้นบัญชีเป็นจำนวนมาก

เจ้าหน้าที่รัฐอาจฉกฉวยโอกาสนำชื่อบุคคลที่เคยมีปัญหา



ตารางแสดงจำนวนคดีฆ่าผู้อื่น คดีวิสามัญ คดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 30 เมษายน 2546

เดือน	คดีฆ่าผู้อื่น		ผลการจับกุมผู้ต้องหา (คน)	คดีวิสามัญฆาตกรรม (คน)	คดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ (เสียชีวิต/บาดเจ็บ)
	เกิด (คดี)	ตาย (คน)			
กุมภาพันธ์	1,247	1,389	84	31	4/9
มีนาคม	620	663	98	15	2/6
เมษายน	538	572	190	22	4/10
รวม	2,405	2,624	372	68	10/25

ที่มา: ข้อมูลที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติเมื่อเดือนพฤษภาคม 2546



ฆ่าตัดตอน รวมทั้งรับเรื่องราวร้องทุกข์จากผลการดำเนินนโยบาย

รัฐบาลได้สนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2546 เกี่ยวกับคำถามต่อจำนวนคนตาย 2,500 ศพจากการปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาล โดยสั่งการสำนักงานตำรวจแห่งชาติสืบสวนตัวเลขดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

“ฆ่าตัดตอน” ยังคงเป็นปัญหาคาใจผู้คนจำนวนมาก และนับเป็นความสูญเสียชีวิตคนบริสุทธิ์ที่ไม่อาจกลับคืนมาได้ ในขณะที่ชัยชนะก็ยังคงมีคำถามในเชิงความสำเร็จที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด หรือยั่งยืน

มิติที่ควรก้าวต่อไป ในสงครามยาเสพติดยกหน้า

การต่อสู้กับปัญหาเสพติดเป็นเรื่องระยะยาว การจะเอาชนะยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาดและยั่งยืนจึงต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และต้องเพิ่มความเอาใจใส่ในด้านที่เกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติด มีกระบวนการป้องกันกลุ่มเสี่ยงโดยให้ความสำคัญด้านจิตใจ และมีทางออกสำหรับผู้ติดยาอย่างรุนแรง เพื่อไม่ให้ถูกทอดทิ้งจากสังคม

ที่สำคัญที่สุดคือ ต้องระมัดระวังมิให้การดำเนินการปราบปราม ล่วงละเมิดกระบวนการอำนวยความยุติธรรม เพื่อให้ผู้ต้องสงสัยได้มีโอกาสพิสูจน์ตนเองตามระบบยุติธรรม และเพื่อป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องเสียชีวิต

เราคงไม่ต้องการให้สงครามเอาชนะยาเสพติดคือการสร้างอาณาจักรแห่งความกลัวในอีกรูปแบบหนึ่งขึ้นมาในสังคมไทย

มาก่อนมาใส่ในบัญชี มีการนำชื่อบุคคลที่เคยมีประวัติค้ายาเสพติด แต่เลิกยุ่งเกี่ยวไปแล้วกลับมาใส่ไว้อีก และญาติของผู้เกี่ยวข้องยังถูกเหมารวมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วย

รัฐบาลมุ่งเน้นใช้สถิติตัวเลขเป็นเกณฑ์วัดผลงานของเจ้าหน้าที่ในแต่ละจังหวัด ก่อให้เกิดปัญหาการจับกุมผู้บริสุทธิ์ และตัวเลขผู้ติดยาที่แท้จริงกับตัวเลขที่นำเสนอโดยรัฐบาลมีความแตกต่างกันมาก คือ จากการสำรวจและคาดประมาณว่ามีถึง 7 ล้านคน แต่รัฐให้ตัวเลขเพียง 5 แสนคน

เมื่อมีเสียงเรียกร้องเรื่องการฆ่าตัดตอน ทำให้รัฐบาลปรับเปลี่ยนมาตรการการคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ โดยตั้งคณะกรรมการติดตามการให้ความคุ้มครองผู้ให้ความร่วมมือต่อทางราชการในการปราบปรามยาเสพติด และตั้งอัยการสูงสุดตรวจสอบคดี

นโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดครั้งนี้ให้ความสำคัญกับแผนงานป้องกันยาเสพติดและแผนงานการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมากขึ้น โดยเฉพาะการยึดหลักการที่ว่าผู้เสพยาเสพติดเป็น “ผู้ป่วย” มิใช่ “อาชญากร” รัฐบาลทุ่มเงินสำหรับแผนงานป้องกันยาเสพติดเพิ่มขึ้นถึงเกือบ 7 เท่า จาก 200 ล้านบาท ในปีงบประมาณ 2544 เป็น 1,400 ล้านบาทในปีงบประมาณ 2547 โดยเม็ดเงินในแผนงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูก็เพิ่มขึ้นจาก 970 ล้านบาทในปีงบประมาณ 2544 เป็น 1,680 ล้านบาทในปีงบประมาณ 2547

ที่มา: นวพลน้อย ตรีรัตน์ และนพฤทธิ์ อนันนภิบุตร. ยาเสพติดกับความมั่นคงของคนไทย. รายงานวิจัยเสนอต่อสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย